

**TISZTELETADÁS A KÉT GÁRDONYINAK
GÁRDONYI ZOLTÁN 120. ÉS GÁRDONYI ZSOLT
80. SZÜLETÉSNAJÁRA**

**I.
MAGYAR ÖRÖKSÉG DÍJ 2016.
„SOLI DEO GLORIA”¹**

Gárdonyi Zoltán posztumusz Magyar Örökség Díját leánya, Gárdonyi Hajna hegedűtanár, karnagy vette át, a Gárdonyi család másik tagja, Gárdonyi Zsolt zeneszerző-orgonaművész édesapjához hasonlóan szintén Magyar Örökség Díj elismerésben részesült

Tisztelt Elnök Úr, tisztelt Bizottság, Hölgyeim és Uraim!

Megtiszteltetésnek tekintem, hogy az ünnepi alkalommal egykori professzoromról, Gárdonyi Zoltánról és az ő szellemi örökségét folytató Gárdonyi Zsolt művészetéről szólhatok.

Gárdonyi Zoltán (1906–1986) a 20. századi magyar zeneművészet kibontakozását szolgáló komponisták, tudósok és pedagógusok élvonalába tartozó személyiség volt. Annak a kivételes képzettséggel és hivatástudattal rendelkező nemzedéknek a képviselője, aki a múlt század 20-as éveiben a hazai zeneművészet kiválóságainak tanításán kívül a nyugat-európai egyetemi oktatás eredményeiben is részesülhetett, többek között Berlinben, Paul Hindemith zeneszerzés tanítványa lehetett. Gárdonyi már 17 évesen Kodály Zoltán zeneszerző növendéke volt a Zeneakadémián, ahol nemcsak ifjú komponistaként kapott életre szóló elvi és zenei útmutatást, de a Sopronban megkezdett és a budapesti Zeneakadémián évtizedeken át folytatott pedagógiai tevékenységéhez

---

¹ Dr. Berlász Melinda zenetörténész laudációja 2016. június 18-án hangzott el a Magyar Örökség Díj ünnepségée, az MTA Dísztermében. (Parlando 2016/4.)

is. Sőt, pályakezdő zenetörténészként is Kodály javaslatára indult el a Liszt-kutatás tudományos perspektívát ígérő útján, amely az évtizedek során tudósi elismertségéhez vezetett.

Egy 75 évesen megfogalmazott visszatekintésében Gárdonyi Zoltán életműve súlypontjának zeneszerzői munkásságát tekintette. A nagyszabású, mintegy 400 kompozíciót felölelő alkotói örökség rávilágít Gárdonyi ars poétikájának centrális gondolatára: a református hitét megvalló, az egyházi és bibliai szövegforrásokat alapélményként megélt szerző azon törekvésére, amely az örökéletű szövegek üzenetét zenei élmény formájában kora hallgatóságához kívánta eljuttatni. E vezérelve egyházi kórusműveinek, orgonára írt alkotásainak, korál-feldolgozásainak kimagasló arányában is szembetűnően érvényesült, és szervesen beépült kamarazenéjébe és hangszeres kompozícióiba is.

Zenetörténeti munkásságát egy emberöltő távlatában is kimagasló értékű teljesítményként tartja számon a tudománytörténet. Felkészültségének és zeneszerzői látásmódjának egyéni adottságai közrejátszottak abban, hogy kutatási témáit a történeti és az elméleti megközelítés ritkán megvalósuló egységében dolgozta fel. Felfedezésszámba menő stílus-analíziseinek középpontjában az európai zenekultúra két zenei géniuszának J. S. Bachnak és Liszt Ferencnek életműve állt. Zeneelméleti eredményei több kiadást megélt, ma is használatos Bach-könyveiben, és jelentős Liszt-publikációiban váltak közismertté. Amikor a 60-as évek végén a Nemzetközi Liszt-összkiadás terve és a sorozat koncepciója a német és magyar zeneműkiadók részéről felmerült, természetesen az elismert szaktudóst, Gárdonyi Zoltánt bízták meg a kiadványsorozat átfogó tervének kidolgozásával, első köteteinek közreadásával.

A kimagasló szellemi értéket teremtő alkotóművész és tudós elvhű magatartása és egyházához fűződő, alkotói kapcsolata az 1949-től regnáló hazai zenepolitika követelményeivel összeegyeztethetetlen volt. Bár zenetudósként és zeneakadémiai tanárként pótolhatatlan szaktudására igényt tartottak, zeneműveinek megszólalási lehetőségeit a legszűkebb keretek közé szorították. Számos keserű tapasztalata, és fiának, Zsoltnak 1968-as, németországi emigrációja döntő szerepet játszott az 1972-ben bekövetkezett sorsfordulatában, amikor 66 évesen, feleségével és leányával, hivatalos engedéllyel Németországba települt. A családegyesítés öröme és hitéből eredő belső harmóniája hozzájárulhatott a még elkövetkezendő, 14 éves időszakhoz, amelyben új kompozíciókat és írásműveket alkothatott. Amikor 1984-ben a Liszt Társaság kitüntetése és egy általa tartott Liszt-előadás alkalmából utoljára haza látogatott, egykori tanítványai és tudóstársai egy korábban soha nem tapasztalt

felszabadultságot sugárzó személyiséggel találkoztak. Két év múlva, 1986 nyarán hunyt el az Északrajna-westfáliai Herfordban.

A díj második kitüntetettje, Gárdonyi Zsolt zeneszerző, zeneelmélet-professzor, egyházzenesész és orgonaművész. Már hivatásterületeinek felsorolása is hű képet ad arról a szoros és folytatást sugalló szellemi kapcsolatról, amely Gárdonyi Zsoltot édesapja zeneművészi tevékenységeihez fűzte. A szellemi egység és a művészi hagyomány tovább-örökítése is szerepet játszott abban, hogy a 70 éves Gárdonyi Zsoltot, alkotói-előadóművészi pályájának csúcspontján, édesapjával egy időben, a Magyar Örökség-díj kitüntetettjeinek sorában köszönhetjük.

Gárdonyi Zsolt zenei pályája a családban megélt élmények hatására alakult ki. Tanulmányait 22 éves koráig Budapesten, a Zeneakadémia zeneszerzés és orgona tanszakán figyelmet keltő sikerrel folytatta. A hazai zeneélet kilátástalanságával szembesülve, 1968-ban Németországba települt, ahol stúdiumait a detmoldi főiskolán zeneelméleti-, egyházzenesész- és orgonaművész-diplomával zárta. Ekkortól hihetetlen gyors és sikeres szakmai előmenetelben volt része: 24 évesen főállású egyházzenei posztot töltött be Wildeshausenben, 34 évesen a würtzburgi főiskolán zeneelmélet professzori kinevezést kapott, mely megbízatásához mindvégig hű maradt.

1965-től napjainkig zeneszerzőként és orgonaművészként Európa- és Amerika-szerte nemzetközi sikereket ért el: 60 kompozícióját publikálták, műveinek mintegy fele CD felvételeken is megszólalt. Gárdonyi Zoltán fent idézett ars poétikája Gárdonyi Zsolt egyházzenei kompozícióiban közvetlen folytatásra talált. A kontinuitás legszembetűnőbb jelei a zenei műfaj-választás terén mutatkoztak meg: az ő életművében is az orgonaművek, kórusművek és kamarazenei kompozíciók tekinthetők a legjelentősebb önkifejezési formáknak.

Gárdonyi Zsolt zeneelméleti munkássága tematikáját és vizsgálati módszereit tekintve édesapja tudományos eredményeinek közvetlen folytatója. Gárdonyi Zoltán Liszt Ferenc életművével lezáruló stílusvizsgálatait Gárdonyi Zsolt „Összhang és tonalitás” című kötete a 19-20. századi komponisták körére, egészen Messiaen-ig kiterjesztette. Sőt, egy másik zeneelméleti szakkönyvében, amelyben Bach fugaszerkesztő művészetével foglalkozott, szintén az édesapa korábbi eredményeihez kapcsolódott. Újdonságot képviselő alapművei napjaink német, illetve magyar szakirodalmában és pedagógiai gyakorlatában irányt adó kézikönyv szerepét töltik be.

Laudációmat Gárdonyi Zoltán késői művének, III. orgonaszonátájának hálaadó feliratával zárom: „Soli Deo Gloria!

II. 120 ÉVE SZÜLETETT GÁRDONYI ZOLTÁN

**(Budapest, 1906. április 25. – Herford, 1986. június 27.)
zeneszerző, zenetudós, egyetemi tanár.**

1.

Édesapja dr. Gárdonyi Albert történészprofesszor, Budapest egykori főlevéltárosa volt. Édesanyja, Weigl Mária, a budapesti Zeneakadémián a volt Liszt-tanítvány, Thomán István osztályában Bartók Béla évfolyamtársaként szerzett zongoratanári diplomát.

Gárdonyi Zoltán zeneszerzés-tanulmányait 1923-tól 1927-ig Budapesten a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán Kodály Zoltán, majd 1927-től 1930-ig Berlinben Paul Hindemith tanítványaként végezte. A berlini egyetemen ezzel egyidejűleg folytatott tanulmányait az ott 1931-ben megszerzett zenetudományi doktorátusával zárta le, majd tíz évig a soproni Evangélikus Tanítóképző Intézet, illetve a Teológiai Fakultás tanára és a Soproni Zeneegyesület karnagya volt. Ezt követően Gárdonyi Zoltán 1941-től 1967-ig a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola professzoraként fejtett ki szerteágazó tevékenységet; ő volt a Zeneakadémia 1949-ben feloszlott protestáns egyházzenei tanszakának utolsó vezetője. Nemzetközileg is nagyrabecsült zenetudományi és zeneelméleti munkásságának mindenekelőtt a Bach- és a Liszt-kutatás köszönhet alapvetően fontos új eredményeket.

Gárdonyi Zoltán zeneszerzői életműve felöleli a szimfonikus- és kamarazene, zongora- és orgonakompozíciók, az egyházi és világi szövegű vokális művek továbbá pedagógiai célzatú darabok legkülönfélébb műfajait. Orgonaművei és bibliai szövegű kórusművei a huszadik századi európai egyházzeneben

egyedülálló értéket képviselnek. Gárdonyi Zoltán 1972 óta családjával együtt Németországban élt, és 1986. június 27-én, néhány héttel nyolcvanadik születésnapja után hunyt el Herfordban. Szellemi hagyatékának jelenkori kisugárzását a halála után Németországban, az Amerikai Egyesült Államokban és Magyarországon kiadott mintegy száz műve is dokumentálja.

(infobmc.hu)

2.

BERLÁSZ MELINDA

GÁRDONYI ZOLTÁN SZELLEMI ÖRÖKSÉGÉRŐL²

A két évtizede eltávozott Gárdonyi Zoltánnak, a 20. századi magyar zeneszerzés, zenetudomány, zenepedagógia és a protestáns egyházzene kimagasló személyiségének emléke máig elevenen él egykori tanítványainak és munkatársainak körében. Gárdonyi 1906. április 25-én született Budapesten, és 1986. június 27-én hunyt el a németországi Herfordban. (A Gárdonyi család 1972-ben, Gárdonyi nyugállományba vonulása után önkéntesen, családegyesítési szándékkal települt át Németországba.) Három alkotóterületet felölelő szellemi tevékenysége mestere, Kodály Zoltán zenekultúra-teremtő eszméjétől nyert ösztönzést és példát: zeneszerzőként gazdag kompozíciós életművel, zenetudósként a magyarországi Liszt- és Bach-kutatás nemzetközi rangú tudományos bázisával, pedagógusként a zeneelméleti oktatás gyakorlati és irodalmi alapvetésével írta be nevét a múlt századi magyar zenekultúra történetébe.

Zenepedagógiai munkásságának élményében és eredményeiben két tanítvány nemzedék részesült. Gárdonyi tanári és karnagy tevékenységét Sopronban kezdte meg (1931–1941), majd e pályakezdő évtized után, 1941-től 1967-ig a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tanáraként számos tanszakon, rendkívül gazdag témakörökben oktatott. Széles körű pedagógiai munkásságának megoszlásáról itt csak két fontos ágazat említésére térek ki: elsőként a protestáns egyházzenei tanszakon betöltött tanszékvezetői megbízatására 1945-től 1949-ig (a tanszak megszüntetéséig), majd a zenetudományi tanszakon vállalt feladatkörére, amelyet aktív tanárként másfél évtizeden át, 1951-től 1967-ig töltött be, elsődlegesen Bach és Liszt életművének beható tárgyalásával. Zeneakadémiai tanárságának kezdő időszaka 65 év távolába nyúlik vissza, s az 1967-ben bekövetkezett nyugállományba vonulásától eltelt négy évtizednyi idő immár a tanítványok körét is megritkította. E távlatokkal való szembesülés

---

² *Muzsika* 2006/12.

ösztönözte egyik közelmúltbeli, centenáriumi kezdeményezésünket, a Gárdonyi-tanítványok emlékanyagának – az egykori tanárról és kutatótársról szóló emlékeknek – összegyűjtését.³

A centenáriumi emlékkoncertek és konferenciák Gárdonyi Zoltán zeneszerzői és zenetudományi munkásságának értékeiről és időszerűségéről tanúskodtak. Gárdonyi egyik kései önvallomásában zeneszerzői és zenetudományi pályáját összevetve úgy vélekedett, hogy e kettős tevékenység „*súlypontjává a zeneszerzés lett*”.⁴

Az ifjú Gárdonyi zeneszerzői tanulmányait magyar és német kultúrkörben, két nagy mester kompozíciós iskolájában végezte: Kodálynál 1923-tól 1927-ig, majd – a berlini egyetemen folytatott zenetudományi képzésével párhuzamosan – a berlini zeneakadémián Paul Hindemithnél 1927-től 1930-ig. (Ő volt Hindemith egyetlen magyar tanítványa.)

Zeneszerzői életművének első tudományos igényű összefoglalása Gárdonyi halála után tizenhárom évvel, 1999-ben látott napvilágot Karasszon Dezső munkájaként, a *Magyar zeneszerzők* című kismonográfia-sorozatban.⁵ E kötet részeként jelent meg magyar és angol nyelven egy teljes körű zeneszerzői műjegyzék,⁶ amely először adott átfogó képet a zeneszerzői oeuvre időbeli és tartalmi szerveződéséről és a nagyszabású életmű műfaji megoszlásáról, a vokális és instrumentális művek, egyházzenei és pedagógiai kompozíciók arányáról. A mai zenei életben a Gárdonyi-kompozícióknak oly csekély részével találkozhat az érdeklődő, hogy a teljes életműről csupán az irodalom alapján alakítható ki összkép: így ismerhető fel a vokális alkotások számbeli és tartalmi súlypontja, az a cappella egyházi és világi kórusművek, valamint a hangszer kíséretes kórusok meghatározó jelentősége. Az instrumentális területen a zenekari művek mellett meghatározóak a vonós és fúvós kamarazenei alkotások, de különösen nagy jelentőséggel bírnak az orgonaművek (a szerző orgonaművészi tevékenységével összefüggésben). A zenepedagógia igényeit figyelembe véve készült ifjúsági darabok főként a zongorához és a vonós kamarazenehez kapcsolódnak. Az életmű műfajválasztásaiból és stiláris állásfoglalásaiból egy olyan szuverén, személyes meggyőződését következetesen vállaló alkotóegénység szemlélete bonta-

---

3 A Gárdonyi-tanítványok és egykori kollegák köréből nyolc emlékezést adtunk közre. „*Emlékfüzér Gárdonyi Zoltán centenáriumán*” címmel, szerk. és közr.: Berlász Melinda, lásd: *Magyar Zene*, XLIV. évf. 3. sz. 2006. augusztus, 241–262.

4 Gárdonyi Zoltán: „Önvallomás.” Máté János közlése. *Reformátusok Lapja*, 1981.

5 Karasszon Dezső: *Gárdonyi Zoltán*. Magyar Zeneszerzők 8. Szerk.: Berlász Melinda. Mágus Kiadó Budapest, 1999.

6 A közzétett műjegyzéket a zeneszerző fia, Gárdonyi Zsolt állította össze.

kozik ki, aki elveit és munkásságát tekintve érintetlen maradt a 20. század diktatórikus követelményeitől. Egyházi és világi kompozíciói az eszme és a stílus szintjén az európai zenetörténet humánus hagyományainak érvényességét hirdették a múlt század világméretű történelmi megrázkódtatásai során.

Gárdonyi zenetudományi életműve a 20. század első magyar zenetörténész-nemzedékének szellemi értéktárához tartozik. Berlinben megalapozott tudományossága – a nagy kortársakkal, Szabolcsi Bencével és Bartha Dénessel együtt – a magyar zenetudományi iskola oktatói szerepvállalására predesztinálta. E megbízatását kedvezően befolyásolta kétirányú tematikus érdeklődése, mely kezdettől a magyar és az európai zenetörténet két mestere, Liszt és Bach munkásságára irányult. Gárdonyi első, harmincas évekbeli Liszt publikációit követően főként zeneelméleti, pedagógiai és publicisztikai témákra koncentrált a figyelmét, nézeteit többnyire a hazai folyóiratokban (*Protestáns Szemle, A Zene, Magyar Zenei Szemle, Új Zenei Szemle*) fejtette ki. Tudományos munkásságának töretlen ívű kibontakozására a világháború utáni évtizedben, az ötvenes évek közepétől került sor, abban a periódusban, amikor a magyar zenetudományi oktatás meghonosítását követően a szakterület irodalmi fórumai is megteremtődtek (kezdetben a *Zenetudományi tanulmányok* sorozatában, a későbbiekben főként a *Studia Musicologicában* publikált).

A zeneszerzői szemlélettel szerves kapcsolatban álló zeneelméleti megközelítés döntően meghatározta a Gárdonyi-tanulmányok tematikus irányát. A hatvanas-hetvenes években megjelent *Elemző formatanával*⁷ és két önálló, Bach polifóniáját elemző kötetével⁸ a magyar zeneelméleti irodalom alapvetéséhez járult hozzá. A Liszt-kutató három évtizeden át folyamatosan közölte felismeréseit a hazai és külföldi zenetudomány fórumain. A zeneszerző portréjához hasonlóan a tudós Gárdonyi életművében is markánsan érvényesült a szemléletbeli és a módszertani következetesség igénye, mely a vizsgált témák iránti elkötelezettségében és a zeneelméleti szemlélet prioritásában egyaránt megmutatkozott.

A Bach- és Liszt-témák iránti életre szóló vonzódás nem akadályozta Gárdonyit a közművelődési feladatok vállalásában és teljesítésében. A Gárdonyi-írásművek teljes körű számbevételét célzó kutatásaink a közelmúltban

---

⁷ *Elemző formatan. A bécsi klasszikusok formavilága.* Zeneműkiadó, Budapest, 1963., 2/böv. átdolg. kiad. Zeneműkiadó Budapest, 1979, 3/ kiad. 1990.

⁸ *J. S. Bach ellenpont-művészetének alapjai.* Zeneműkiadó, Budapest, 1967., /J. S. Bach kánon-és fugaszerkesztő művészete. Zeneműkiadó, Budapest, 1972.

⁹ Évekkel ezelőtt kezdeményeztem Gárdonyi zenetudományi munkásságának bibliográfiai

a rádióelőadások fontosságára is fényt derítettek.⁹ Az újdonság erejével hatott, hogy Gárdonyi már a háborút követő években, 1948-tól bekapcsolódott a zenei ismeretterjesztés rádiós ágazatába, és e tevékenységét két évtizeden át művelte. A Rádió archívumában megőrzött Gárdonyi-előadások tematikája és kéziratái szerint e területen írásainak legfőbb ösztönzője egykori tanítványa, Kroó György volt. Rádió előadásainak ismerete számos vonással gazdagítja Gárdonyi Zoltán tudományos és irodalmi munkásságáról kialakult képünket. E közvetlen hangú, szabadon választott tematikájú előadások Gárdonyi tudós portréjának új, másutt aligha feltáruló oldalát mutatták meg. E felkérések olyan megnyilatkozásokra ösztönözték a szerzőt, amelyeknek közlésére magától talán soha nem vállalkozott volna. A fennmaradt, mintegy huszonöt rádióelőadás főként Liszt-témákra koncentrált, melyek Gárdonyi nagy Liszt-tanulmányaihoz kiegészítésként, háttérként csatlakoztak. Ugyancsak a Rádió felkérésének ösztönzésére nyilatkozott meg Gárdonyi ifjúkori alapélményéről, egykori tanárának, Paul Hindemithnek életművéről. (A két Hindemith-portré már későbbi években Gárdonyi visszatekintéseként fogalmazódott meg a hatvanas évek közepén.)

Gárdonyi emléke előtt a szerző egy kevésbé ismét írásművének közreadásával tisztelgünk. Fejtörést okozott számomra, hogy írásainak mely csoportját részesítsem előnyben, minthogy publicisztikája ma már szinte ismeretlen. Végül egyik Kodály-portréja mellett döntöttem. A kimagasló szakmai színvonalú, analitikus szervezettségű írásmű (mely negyvenes évekbeli keletkezése okán nem szerepel az *Így láttuk Kodályt* című gyűjteményben,¹⁰ s ezért kevesek ismerik) a maga egyedülálló rekonstruktív értékével a tanítványirodalomban primer jelentőséggel bír. Megszületése az 1942-es Kodály születésnaphoz kapcsolódott, és a háború tudati cezúrája okán, a Bartha Dénes szerkesztette *Magyar Zenei Szemle* folyóirat¹¹ értékeivel együtt e Kodály-írás is

---

számbavételét. Személyes kutatásaimhoz több irányból kaptam segítséget: Gábor Ágnestől és Bieliczky Évától, utóbbi Gárdonyi rádiós tevékenységének adatait tárta fel. Köszönetet mondok nekik és a kutatáshoz hozzájárulóknak.

¹⁰ *Így láttuk Kodályt*. Szerk.: Bónis Ferenc. Budapest, Zeneműkiadó: 1/1978, 2/1980, 3/1993.

¹¹ A *Magyar Zenei Szemle* történetéről lásd: Berlász Melinda: „Bartha Dénes, a folyóirat szerkesztő.” „A *Magyar Zenei Szemle* és a *Zenei Szemle* főszerkesztője 1941–1949”. In: *Magyar Zene* 1984/2. sz. 115–134.

¹² Breuer János válogatásában és szerkesztésében adták ki a *Kodály-mérleg*, 1982. című antológiát, melyben Gárdonyi Kodály-tanulmánya ismét megjelent. Gondolat Kiadó, Budapest 1982. 216–226. Gárdonyi Zoltán: Kodály, a zenepedagógus, in: *Magyar Zenei Szemle*, 2. évf. (1942) dec. 327–334., 2/in: *Kodály-mérleg*, 1982. Vál. és szerk.: Breuer János, Gondolat Kiadó, Budapest 1982. 216–226. A tanulmány szövegének jelen közreadásakor

kihullott az újabb nemzedékek tudatából. A Gárdonyi-tanulmányt keletkezése után negyven évvel a Kodály-centenárium egyik antológiájának szerkesztője, Breuer János ismét felfedezte és újból kiadta.¹² Az újabb negyedszázad azonban, amely e másodközlés óta telt el, arról győzte meg e sorok íróját, hogy Gárdonyi Kodály-

tanulmányának esszenciális ismeretanyaga ma sem él a zenei köztudatban. E Kodály-portré szerzőjének tudósi látásmódja, szakmai hitelessége, elemző készsége példaként szolgálhat a jelen és a jövő zenetörténész-nemzedékei számára. A téma szempontjából pedig a Gárdonyi-tanulmány, mint a Kodály-iskola oktatási szemléletéről és módszertanáról fennmaradt tanúságtétel, a 20. századi magyar zeneszerzés oktatástörténet egyik jelentős szellemi örökségként értékelhető.

3.

GÁRDONYI ZOLTÁN KODÁLY, A ZENEPEDAGÓGUS¹³

Az a kép, amit a tanítvány mesteréről adhat, sohasem lehet hibátlan. A hibák leggyakoribb forrása az érzelmi elfogultság. De ugyanilyen mértékben torzítja a képet az a körülmény, hogy a tanítvány ítéletének zsinórmértékéül éppen azok a tanítások szolgálnak, amiket maga a mester vésett tanítványa lelkébe. Ha tehát a tanítvány teljesen átvette mestere gondolkodásmódját, úgy ítélete tükrében a mester képe csak ragyogni fog, viszont minden gáncs, ami a tanítvány részéről érhetné a mestert, jórészt nem a mester, hanem a tanítvány vagy esetleg a tanítványi viszony tökéletlenségét bizonyítaná.

Mindezek tudatában mégis megkísérlem, hogy vázlatosan megrajzoljam Kodály Zoltánnak azt a képét, ami benne nem él. Tárgyilagosságra való törekvésemben talán segítségemre lesz az a távlat, amit másfél évtizednyi idő nyújt, hiszen ez alatt elég alkalmam volt Kodály Zoltántanítását más zeneszerző-mesterek iskolájával összehasonlítani.

---

megőriztem az eredeti szöveg tartalmát és írásbeli kifejezéseit, csak a központosítást érintően eszközöltem apró változtatásokat, kiegészítéseket.

¹³ Gárdonyi Zoltán: Kodály, a zenepedagógus, in: Magyar Zenei Szemle, 2.évf. (1942) dec. 327–334., 2/in: *Kodály-mérleg*, 1982. Vál. és szerk.: Breuer János, Gondolat Kiadó, Budapest 1982. 216–226. A tanulmány szövegének közreadásakor megőriztem az eredeti szöveg tartalmát és írásbeli kifejezési formáit, csak a központosítást érintően eszközöltem apró változtatásokat, kiegészítéseket.

*

Mint minden alkotó tevékenységnek, úgy a zeneszerzésnek is vannak tanítható és nem tanítható részei. A tanítható részek elsajátítása csak annál a tanítványnál válhat gyümölcsözővé, akiben alkotó tehetség van. Ez a tehetség kezdő tanítványok nem mindegyikénél van meg egyforma mértékben, és tagadhatatlan, hogy ez a tehetség is fejlesztésre szorul. A zeneszerzői tehetség igen lényeges része az aktív zenei hallás, vagyis az a képesség, hogy a növendék a hallott zenei jelenségeket nem pusztán befejezett tényként fogja fel, hanem önkéntelenül értelmezi, és ki is egészíti. Ezt az aktív hallást Kodály elsősorban a harmóniák terén igyekezett növendékeiben kifejleszteni, mégpedig hallásgyakorlatok útján. Ötszólamú, disszonáns akkordokat ütött meg a zongorán: a növendéktől az akkordoknak nem csupán a meghatározását kívánta meg, hanem feloldásuk megnevezését is. Ezek az akkordok rendszerint többféleképpen voltak értelmezhetők, s így nyilván nem csupán hallásgyakorlatul, hanem a harmóniai fantázia fejlesztésére is szolgáltak.

*

Melódia nincs ritmus nélkül, de a ritmus megállhat melódia nélkül. A ritmikus invenció alapvető jelentőségét már kezdő formatani gyakorlataink során megismertük, mikor dobstrófák komponálását kaptuk feladatul. De később, akár az ellenpontosításos feldolgozásra szánt, akár egyéb témák felállításánál léptenyomon éreztette Kodály a ritmusnak a zenei alkotásban elfoglalt alapvető jelentőségét.

A dallamalkotás törvényeit különféle klasszikus példák szemléltetése után vokális téren elsősorban Palestrina (és így rajta keresztül a gregorián ének), hangszeres téren pedig Bach stílusából tanulhattuk. A vokális polifóniával tehát nem pusztán a polifónia kedvéért, vagy Palestrina stílusának, mint történeti ténynek a megismeréséért kellett foglalkoznunk, hanem azért, mert ez a tanulmányág a legszigorúbb és legkitűnőbb iskolája az énekszerű dallamalkotásnak. A hangszeres jellegű dallamalkotásban Bach művei közül a szólóhegedűre és szólócsellóra szerettek szolgáltak első mintaképekül.

Hogy a tanítvány dallamalkotásában egyedül a magyar népdal melodikája irányítson, ezt Kodály sohasem tanította, sőt még csak közvetve sem sugalmazta; ezt már nem tanítás, hanem egyéni meggyőződés kérdésének vallja. Kétségtelen azonban, hogy Kodály szerzeményeinek szuggesztív hatása alól ritka növendék tudta kivonni magát. Kodály tanításában tehát a magyar melodika nem tantétel, hanem életpélda.

Tanulmányi programunkban a magyar népdallal csak akkor találkoztunk, amikor harmonizálni tanultunk. Minthogy a magyar népdal melodikája nem függvénye semmiféle rejtett, lappangó harmóniáknak, ezért ez a dallamanyag igen alkalmas a növendék egyéni harmóniavilágának a kialakítására. Emellett azonban nem hiányzott Kodály tanításából a hagyományos korálharmonizálás sem, Bach stílusa nyomán, a lappangó harmóniák tudatossá tételére pedig bőven kaptunk német és olasz klasszikus és romantikus dallamokat harmonizálásra.

*

De térjünk csak vissza a harmóniák alapkérdéseire. Bármennyire is egyéni és kötetlen az a harmonizálás, ami a tisztán melodikus népi dallamokhoz alkalmazható, vannak a harmóniák kapcsolásának mégis olyan alapvető törvényei, amik nem pusztán hagyományokon, hanem szinte lélektani alapokon nyugosznak. Egészen kétségtelen, hogy a harmóniák funkcióelméletének a 18. században történt megfogalmazása már csak tudatossá tétele volt bizonyos rég követett törvényszerűségeknek. Kodály harmónia-tanítása teljességgel a funkcióelmélet alapján áll, de azt egészen egyéni módon bővíti. Az alterációk és diszsonanciák révén a három főfunkció szinte megszámlálhatatlan harmóniaalakot ölthet, s így a fantázia megszabadul a sablonszerűségektől. A lehetőségek szinte vég nélküli sorára azzal vezetett rá a mester, hogy szubdomináns gyűjteményt íratott velünk. Ezzel már a közhasználatú záradék-sémákban is felszabadult a növendék az egyhangú iskolaszerűség kényszere alól.

A funkciós harmóniaértelmezés logikus alkalmazása a modulálás tanításában is megnyilatkozott. Abban, hogy a célhangnemből a szubdominánsst kell elérni, Kodály következetesebb és szigorúbb, mint bármelyik más mester. A végső tonikának az előzményekben való gondos kerülése a modulációknak szinte szűkszavúságig szabatos felépítését célozta.

Már a harmonizálás és a modulálás keretében megkezdte Kodály a választékos hangzás iránti érzék fejlesztését, mégpedig az énekkari és a hangszeres (zongora, vonósnégyes) tételekben egyaránt. De a modulálás már a dallamalkotás, sőt csírájában az elemi formálás iskolája volt az úgynevezett kettős modulációk feladatkörében: a meggyőző dallam, valamint a moduláció két tagja közti arányosság és motivikus összefüggés már olyan követelmények, amelyek a szokásos akkordfűzési technikán felül szerzői fantáziát is ébresztgetnek.

*

Kodály tanításának ott volt legmagyarabb jellege, ahol szöveges zenéről volt szó. Kórusok és hangszerkíséretes dalok komponálására aránylag korán került sor.

Ezekben a magyar szöveg zenei ritmizálása dolgában Kodály a legcsekélyebb pongyolaságot sem tűrte. Ennek a kérdésnek minden problémáját feltárta előttünk, s ha nem is adott minden nehéz kérdésben végleges megoldást, mint például a nyugati versformákban írott magyar szövegek zenei ritmizálása dolgában, akkor is a filológus pontosságával eligazította a növendéket az idevágó irodalom terén. Éppen az említett részletprobléma Kodályt magát, mint szerzőt is többször foglalkoztatta, „*Megkésett melódiák*”, „*Huszt*”, „*A magyarokhoz*” stb.).

*

Merev sablonok követésének minden téren ellensége az a tanítás, amit Kodály adott, így elsősorban gondosan ügyelt arra, hogy a növendékek bontakozó formaérzékét ne kösse gúzsba a formatani szakirodalom egyik-másik megkövesedett tantétele. Ezért építi Kodály a zenei forma tanítását nem kizárólag a bécsi klasszikusok, hanem mellettük főleg Bach gondolatfüzési elveire. Mindaz, amit számos formatani író a kétszakaszos és a háromszakaszos dalforma elnevezésével sémává merevít, Kodály tanításában nem is fordult elő. A zenei forma tekintetében Kodály ugyanannak a világos és ésszerű gondolkodásnak a megtestesítője, mint az angol Prout Ebenezer, aki szintén a két- és a háromtagúság általánosabb érvényű elvét valósítja meg a zenei formában.

Még olyan szigorú kötöttségű stílusnak, mint a vokális polifóniának a tanításában is volt bátorsága a mesternek a tanítványok figyelmét felhívni látszólag törvényellenes helyekre. Azok az „anomáliák”, amiket Marenzio, A. Gabrieli, Vittoria, Hassler, G. Croce, Anerio, Aichinger, sőt magának Palestrinának a szólamszövéseiből kikeresztetett velünk a mester: egyáltalán nem a stílus tökéletlenségét vagy a tantételek helytelenségét voltak hivatva bizonyítani, hanem azt, hogy az egyes szólam dallami élete az együtthangzás törvényeit néha még a legszigorúbb stílusban is háttérbe kényszeríti.

De ugyancsak a „szabálytalanság” tényével való nyílt szembenézésre került a sor Schubert dalainak a tanulmányozásánál láttatta már a növendékekkel, hogy már a bécsi klasszikusok idő- és térbeli közelségében sem feltétlen érvényű a kvadratikus (2, 4, 8 ütemes egységekből való) formaépítkezés, mert a dalszöveg formai alkata vagy tartalma más megoldásra indította a szerzőt.

Ezek, valamint a hozzájuk hasonló esetek tömege eszméltette rá a növendéket, hogy a zeneszerzéstani szabályok gyűjteménye, hanem a zeneköltői invenció megnyilatkozási lehetőségeinek minél gazdagabb feltárása.

*

A zeneszerzést tanítása csak alsó fokon merül ki szabályok közlésében s e szabályok alkalmazásának ellenőrzésében. De Kodály tanítása még ezen a fokon sem vált soha pusztán iskolamesteri ténykedéssé; szabályok közlése helyett legtöbbször az autodidaxis útjára irányította a növendéket, aki kénytelen volt a szabályszerűségeket számos mű tanulmányozásából levonni. A munkamódot illetően igen értékes útmutatást adott Kodály akkor, amikor például a fugatéma *dux-comes* viszonyának a tanulmányozására kezünkbe adta Marchand több száz fúgátémát és feleletet közlő gyűjteményét.

Magasabb fokot jelent, ha a szabályok mögött már esztétikai törvényszerűséget sikerül felismertetni. Amikor a régi francia „rondeau” és a fúgaszerkezet közötti analógiára vezetett rá Kodály, akkor ezzel már nem pusztán formatani irányítást adott, hanem egyben felismertette, hogy mindkét műforma lényegileg ugyanannak az esztétikai elvnek a kétféle megvalósulási módja.

De még ezeknek az esztétikai törvényszerűségeknek az érvényessége is rendszerint csak történeti; érvényük megszűnik, ha egyújalkotó egyéniség keresztültör rajtuk. Az esztétika tehát jórészt csak a meglévő műalkotásokból levonható törvényszerűségekig jut el, de aligha szabhat irányt a jövőre vonatkozóan. A zeneszerzést tanításában is fontos ugyan a régi művek tanulmányoztatása, és bizvást elmondhatjuk: Kodály a régi művek olyan tömegének a megismerését kívánta meg tanítványaitól, hogy zenetörténeti vagy esztétikai tájékozottság terén sokan elérték az egyetemi specialista képzés színvonalát. Itt azonban mégsem történeti stílusok vagy esztétikai törvények megismerése volt a fő cél. Kodály nem visszafelé, a múltba, hanem előre, a jövőbe akar irányítani; nem törvények kényszerű keretei közé szorítja a tanítvány fantáziáját, hanem a zenei gondolat kifejtés megannyi feltárt, de sokszor elhanyagolt lehetőségére akar rámutatni; nem deduktíve jár el, elvek hangoztatásával és alkalmazásával, hanem induktív tanítási módszert alkalmaz a szónak egészen magasrendű énelmében; az egyes művek tanulmányozása során elvezeti a növendéket oda, ahol a zenei műalkotás belső törvényei létrejönnek. Amelyik növendék idáig bírja követni a mestert, az megérett arra, hogy önnön műveinek maga szabjon új törvényeket.

*

Csak ezzel a módszerrel és a merev sablonok elvetésével tud a mester a növendék saját szerzői egyéniségére fejlesztőleg hatni. Ezért van az, hogy Kodály tanítványai között oly sokféle egyéniségű szerzőt találunk. Egy azonban közös bennük: az elfogulatlan és önálló gondolkodás. Hogy a tanítványok

műveiben mégis imitt-amott Kodály szerzői stílusának a hatása érezhető, azért a mestert semmiféle gáncs nem érheti. Saját műveire soha nem hivatkozott, azoknak a tanulmányozására a növendékek figyelmét nem hívta fel; egyáltalán: a tanításban mint szerző soha nem kívánt érvényesülni. Kodály a zeneszerzési órákon kizárólag, csakis professzor volt. Ebben a magatartásában nem pusztán holmi személytelen tárgyilagosságot kell látunk, hiszen egyebekben tanítása a legnagyobb mértékben egyéni, személyes jellegű volt, inkább a jövő magyar zenéjéért való felelősség az, ami Kodályt visszatartja attól, hogy az ő saját szerzői stílusát mint egyedül helytálló stílust állítsa a tanítványok elé.

*

A szerzemények elbírálásában kifejtett gondossággal Kodály tanítványait egészen egyedülállóan fegyelmezett szerzői munkamódra szoktatta. Mindenekelőtt a témákkal szemben állított fel magas igényeket. E tekintetben sok javítgatást nem kívánt; ha a téma nem mutatkozott érdemesnek a kidolgozásra, akkor egyszerűen el kellett ejteni, mert gyenge témára kár a kidolgozás. Ha azután sikerült a növendéknek épkezláb témát faragni, akkor a kidolgozás munkájában nem volt pihenő addig, amíg a témában rejlő lehetőségeket kielégítően ki nem aknázza. Ez pedig javítgatást, a témával huzamosabb időn át való foglalkozást követelt. Amennyire a türelem próbája volt egy-egy többszöri javításra visszakapott tétel, annyi elégtétel volt azután a végre befejezett munka, amelynek minden részlete gondos kidolgozásra vallott. Türelmetlenebb tanítványokkal megesett, hogy a kívánt javítgatás helyett félretették szerzeményüket. Kodály azonban nem egyszer néhány hét múlva számon kérte: mi is van azzal a javítandó művel? Ez a fegyelmezett és állandóan javító munkamód Beethovennek (vázlatkönyvek), Brahmsnak (*H-dúr zongoratrió*), sőt magának Kodálynak, mint szerzőnek az esetében is (*Nyári este*) ismeretes.

*

Az egyetlen zenei gondolatban rejlő kidolgozási lehetőségek feltárása leginkább a hangszeres ellenpontbeli tanulmányok keretében vált előttünk tudatossá. Itt nem az ellenpont „pontoszerű” szemlélete, vagyis az egy időben hangzó hangok intervallum-viszonya volt előtérben, hanem a szólamszerűség elve, amelyik már Bach invencióiban és orgonaszonátaiban is lényegesebb, mint a hangközviszonyokat szabályozó iskolás tantételek. De a szólamszerűségen felül a legmagasabb cél mégis az egész tételnek minden részletében a témás magból való szerves felépítése volt. S így láttuk át az ellenponttatnak nevezett tanulmányág mélyebb értelmét – ennek természetes betetőzése a fugák

szerkesztése volt.

A zenei alapgondolatok sokoldalú kifejtésének másik iskolája a szonátaszerkesztés volt, ahol azonban már kezdeti fokon nem egy, hanem legalább két egymás mellé rendelt alapgondolatnak szerves egészet alkotó tétellé való fejlesztése volt a cél. Mintaképpül Mozart, de főleg Beethoven alkotásait tanulmányoztatta velünk.

*

A zeneszerzéstannak gyakorlati függelékei a hangszereléstan és a partitúraolvasás. A hangszereléstan annyiban mégis a zeneszerzéstannak lényegéhez tartozik, amennyiben a hangszerre szánt zenei gondolat alkatának a kérdéses hangszer vagy együttes szellemében fogantnak kell lenni. Erre Kodály már a témák fogalmazásánál nagy gondot fordított. A hangszerszerűség iránti érzéket a szólóhegedű- és szólózongora-darabokból kiindulva duókon (Mozart hegedű-zongoraszonátái), triókon (Mozart: Esz-dúr vonóstrió, E-dúr zongoratrió, Brahms: H-dúr zongoratrió), de főleg vonósnégyeseken (Haydn, Mozart, Beethoven, Debussy) keresztül a kamarazenei stílus felé, vonóskari (Volkmann, Elgar, Csajkovszkij), fúvóskari (Mozart: c-moll divertimento, Reicha, fúvós kvintettek) és vegyes összeállítású (Mozart táncai, divertimentói) tételeken keresztül a zenekari stílus felé úgyszólván lépésről lépésre fejlesztett.

A zongorának, mint összefoglaló hangszernek a szerepét két oldalról is meg kellett ismernünk. Egyfelől a partitúraolvasás keretében, ahol vokális vagy instrumentális tételeknek a kivonatát kellett játszani, másfelől pedig a hangszerelés keretében, ahol olyan zongoraműveket tettünk át zenekari együttesre, amelyeket a szerző maga is meghangszerelt (Grieg E. egész sor műve). Az első esetben elég sokágú a feladat: felismerni a sok szólam között az unisono- és oktávösszefüggéseket, megszólaltatni az összes lényeges szólamokat a két kéz tíz ujjával, és végül érzékeltetni némileg a hangszínt a játék-és billentésmóddal. Erre mintául Beethoven szimfóniáinak Liszt Ferenc által készített kivonatára utalt Kodály. Nagyzenekari partitúrák (Wagner, Strauss R., Ravel) nehezebben visszaadható ütemeit írásban is kidolgoztatta velünk a mester.

Ami a zongoradarabok meghangszerelését illeti: a növendék által készített zenekari átiratnak a szerzőével való összehasonlítása jól rávilágított arra, hogy helyesen ismerte-e fel a növendék a zongorátételben rejlő zenekari lehetőséget. Ennek a módszernek magunkon tapasztalt eredményessége messze felülmúlja az egyszerűen zongoradarabokat hangszereltető szokványos eljárását.

*

Tanulmányozásra nem mindig csak a legnagyobb mesterek műveit ajánlotta Kodály. A vokális polifóniában Palestrina és Lasso mellett Vittoria, Marenzio, Anerio, valamint Schütz, Bach mellett a fugában Kuhnau, a szonátában és rondóban Bach Fülöp Emánuel, Mozart mellett a hangszerelésben Grieg, a fúvós kamarazenében Reicha művei mind gazdag tanulmányi anyagul szolgáltak. Ezért nem válhattak a tanítványok egyoldalú rajongókká, hanem megtanulták, hogy a jót és értékeset közepszerű mesterek alkotásaiból is el lehet lesni.

*

Gárdonyi Zoltán és tanítványai: Tímár Ágnes, Homolya István és Berlász Melinda

A zeneszerző-növendékek egyházzenei képzése külön tanszakokon, más tanárok vezetése alatt történik ugyan, de ezeknek a munkája is Kodály tanítványainak az esetében rendszerint már gondosan előkészített talajra talált. Hiszen a gregorián melodika Palestrina stílusán keresztül, a protestáns korál Bach harmonizálásán átszűrve már lényeges alkatelemévé lett a növendék zenei tudatának, mire az egyházzenei szak tanáraival érintkezésbe került. A 16. század vokális polifóniájával való foglalkozás természetesen a katolikus egyház zenéjébe vezette be a növendéket. De a protestáns növendékek is nagy hálával tartoznak Kodály tanításáért, hiszen Schütz és Bach művei is ott szerepeltek a tanulmányi anyagban. A kompozíciótechnika mögött rejlő egyházzenei felfogás lényegébe is sokszor bevilágított Kodály, és nem mulasztotta el, hogy figyelmünkbe ajánlja Schweitzer Albert úttörő Bach-értelmezését.

*

Kodály tanítványai közül többen Európa-szerte ismert és elismert zeneszerzők. S ezt elérték anélkül, hogy mesterük bárhol is egyengette volna boldogulásuk útját. Ő nemcsak a zeneszerzésben nevelte önállóságra tanítványait, hanem minden vonatkozásban. Kodályt igazán nem érheti az a vád, hogy tanítványai közül

bárkit is a saját tekintélye vagy összeköttetése révén juttatott volna érvényesüléshez. Kodály pedagógusi szerepét betetőzöttnek érzi azzal, ha a tanítványt sikerül a zeneszerzőtől megkívánható szellemi képzettség birtokába helyezni. Az érvényesülés azonban már a tanítvány önálló küzdelmének az eredménye kell hogy legyen.

Ez azonban nem jelenti azt, mintha a tanítvány a főiskolai tanulmányok befejezése után végleg magára maradna. A mester gondoskodása számos tanítványt irányít tovább, de talán éppen legkevésbé a zeneszerzés terén, hiszen itt a technikai tudás megadásán és az önképzés útjainak a megjelölésén túl a mester semmit sem tehet (a többit csak, mint felsőbb adományt remélhetjük), – ellenben készséggel irányít a gyakorlati zenei tennivalók és a magyar zenetudomány munkálása terén.

A gyakorlati zenei tennivalók viszont Kodályt éppen, mint pedagógust új oldaláról világítják meg. Ő az, akit az óvodás gyermekek énekétől az elemi és középiskolai énektanításon keresztül a nagy ifjúsági énekes megmozdulásokig, a dilettáns kórusoktól és zenekaroktól kezdve a legmagasabb zenei intézményekig a zenepedagógia összes kérdései behatóan foglalkoztatnak. Kodály, a pedagógus ebben már kultúrpolitikussá emelkedik.

Elsősorban pedig – tanítványai szerencséjére – nevelő kultúrpolitikus, mert nem a csúcsteljesítmények, hanem a kezdetek és elindulások a legfontosabbak számára. Tanítványait is nem főiskolai katedrákra, hanem vidéki iskolákba és kórusokra irányítja, hogy alapjaiban szilárdítsák meg a magyar zenekultúrát. Mindenki tudja, hogy ezen a téren milyen felbecsülhetetlen megalapozó – a szó szoros értelmében alapvető – nemzetnevelő munkát sikerült végeznie.

De a magyar zenetudomány fejlődése is szorosan összefügg Kodály pedagógusi tevékenységével. Az ő népzenei tárgyú értekezéseinek felbuzdulva a tanítványai közül számosan láttak hozzá nem csupán a magyar zenefolklór, hanem a magyar zenetörténet kérdéseinek feldolgozásához. Dolgozataiknak nagy része a Kodály Zoltán szerkesztői neve alatt közreadott *Magyar Zenei Dolgozatok* című sorozatban is megjelent. Az ő neve itt nem annyira a szerkesztés aktív munkáját fedi, hiszen ezek túlnyomórészt egyebütt kinyomtatott és ide csak átvett dolgozatok, hanem inkább a dolgozatok eszmekörének a közös talaját jelenti; egymás írásait olvasva a tanítványok állandóan a mester szellemi közelségében és egymás munkaközösségében érezhetik magukat. A zenetudományi gondolkozásmódot legközvetlenebbül a zeneszerzési növendékek sajátíthatták el Kodálytól, mert ő a legtöbb szerzői kérdést egyben tudományos kérdéssé is tudja tenni. A Zeneművészeti Főiskolán

kifejtett tanító munkássága mellett azonban meg kell emlékeznünk a budapesti Tudományegyetemen tartott előadásairól is, melyekben a magyar zenefolklór kérdéseit fejtegeti. Noha az egyetemen a hallgatóság zenei előképzettsége iránt nem támaszthatók magasabb igények, mégis kétségtelen, hogy Kodály tanító munkája itt is sokakat indított el a magyar zenefolklór és a zenetudomány útjára.

*

Ha ezek után visszatekintek arra, amit Kodály tanításáról személyes élményeim alapján a fentiekben elmondottam, megállapíthatom, hogy csak nagyon keveset sikerült szavakba sűrítenem abból a tanításból, amit a négy éven át való állandó szellemi ráhatás jelentett számomra. Az ő tanítását nem is lehet vázlatos kivonatba foglalni. Mindez tehát nem sűrített kivonata Kodály tanításának, hanem inkább kifejtése annak, amire a szűkszavú mester csak egy-egy mondattal vagy megjegyzéssel utalt. A szó szoros értelmében vett zeneszerzéstani előadást Kodálytól nem hallottam, ellenben úgy érzem, hogy a műalkotások közös tanulmányozása és saját dolgozataink megbírálása során sikerült a zeneszerzés alapelveiből és az esztétikai gondolkodásmódból a mestertől egyet-mást elsajátítanunk.

Amit aztán ezen felül itt-ott hallunk vagy olvasunk Kodály tanításának a külsőségeiről, megfontolt magatartásáról, a némelyekkel rendszerint a kevésbé tehetségesekkel szemben alkalmazott maró gúnyról és egyebekről: mindez inkább aprólékos, külső vonás, ami csak lazán tartozik hozzá Kodálynak, az embernek és pedagógusnak a lelki képéhez.

Pedagógus és ember nem is választható külön sem Kodály, sem más nagy nevelői egyéniség alkatában. Kodály minden megnyilatkozásában nevel: irányít, vezet, jobb utat mutat. Itt kapcsolódik bele végül az általam megrajzolni kísérelt képbe Kodály szerzői munkássága. Itt nem csupán kifejezetten pedagógiai célú műveire (gyermekkorosok, *Bicinia Hungarica*, *Énekeljünk tisztán!* stb.) gondolok, hanem teljes szerzői oeuvre-jére, amelyből a technikai tudás és fegyelmezett invenció intő példaképpen felül azt is megtanulhatja a tanítvány, hogy magyar szerzőnek magyar muzsikát kell írnia. A magyarrá nevelés Kodálynál életprogram, amit nem a katedráról hirdet, hanem amit elsősorban saját maga valósít meg. Példájának a hatása napnál világosabb, s külön bizonyításra nem szorul.

4.
DR. KOCSIS ZOLTÁN
GÁRDONYI ZOLTÁN EGYHÁZZENÉJE VEGYESKARI MŰVEINEK
TÜKRÉBEN¹⁴

[disszertacio.pdf](#)

[tezis en.pdf](#)

[tezis hu.pdf](#)

5.
GÁRDONYI ZOLTÁN RÓL
A PARLANDÓBAN MEGJELENT ÍRÁSOK
(Válogatás)

[Dr. Gárdonyi Zsolt: Jelenkori gondolatok Gárdonyi Zoltánról \(1906-1986\).
Elhangzott Debrecenben, 2006. augusztus 23-án, a Doktorok Kollégiuma
plenáris ülésén \(pdf\)](#)
(2016/4.)

[Dr. Szabó Balázs: Gárdonyi Zoltán élete és életműve \(pdf\)](#)
(2016/4.)

[Nemzedékről, nemzedékre. Tanulmányok, visszaemlékezések Gárdonyi
Zoltán születésének 110. évfordulója és Nemzedékről, nemzedékre.
Tanulmányok, visszaemlékezések Gárdonyi Zoltán születésének 110.
évfordulója és Gárdonyi Zsolt 70. születésnapja tiszteletére –Szabó
Balázs előszava \(Kálvin Kiadó\)](#)
(2017/1.)

[Dr. Coca Gabriella: Gárdonyi Zoltán kamarazenéje. „Az én időm, mint a
szép nyár” dallamára írt fantázia hegedűre és orgonára \(pdf\)](#)
(2018/6.)

[Dr. Szabó Balázs: Gárdonyi Zoltán: Válogatott kórusművek. A Kálvin Kiadó új
kiadványáról \(pdf\)](#)
(2018/6.)

[Dr. Szabó Balázs: Szeptember végén – Gárdonyi Zoltán kórusművéről](#)
(2021/3.)

---

¹⁴ Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem 28-as számú művészet- és művelődéstörténeti besorolású doktori iskola, 2023

6.
GÁRDONYI ZOLTÁN MŰVEI A YOUTUBE-N
(Válogatás)

Gárdonyi Kamarazenekar névadó 05 (9:31)

Gárdonyi Zoltán: 3 kis rapszódia (vonószekarra hangszerelte: Gárdonyi Zsolt).
Csermák Antal Zeneiskola Vonószekara, vezényel: Demel Eszter karnagy

Gárdonyi Kamarazenekar névadó 02 (8:24)

(Gárdonyi Zoltán: Szonatina 2 hegedűre
Közreműködnek a Csermák Antal Zeneiskola tanulói: Klein Zsófia és Nagy Fruzsina –
hegedű

Debreceni Református Kántus Gárdonyi Zoltán Az Úr dicsérete (6:41)

(Vezényel: Berkesi Sándor)

Gárdonyi Zoltán: Szelíd szemed, Úr Jézus (3:17)

Kecskeméti Református Gimnázium Kamarakórusa, vezényel: Jámbor Zsolt

Gárdonyi Zoltán: Énekeljetek az Úrnak (1:13)

Kecskeméti Vég Mihály Énekkar (karvezető: Mikesi Tibor), vezényel: Berkesi Sándor

Gárdonyi Zoltán: Szívemnek kösziklája (2:45)

Kecskeméti Vég Mihály Énekkar, karnagy: Mikesi Tibor
(Református templom, Tiszakécske)

Gárdonyi Zoltán - 90. zsoltár, Az Isten emberének imádsága. (E.G. White kórus, Genf, 1998) (7:04)

E.G. White kórus - 1998 Genf.

Gárdonyi Zoltán: Régi hitben megújulva (1:41)

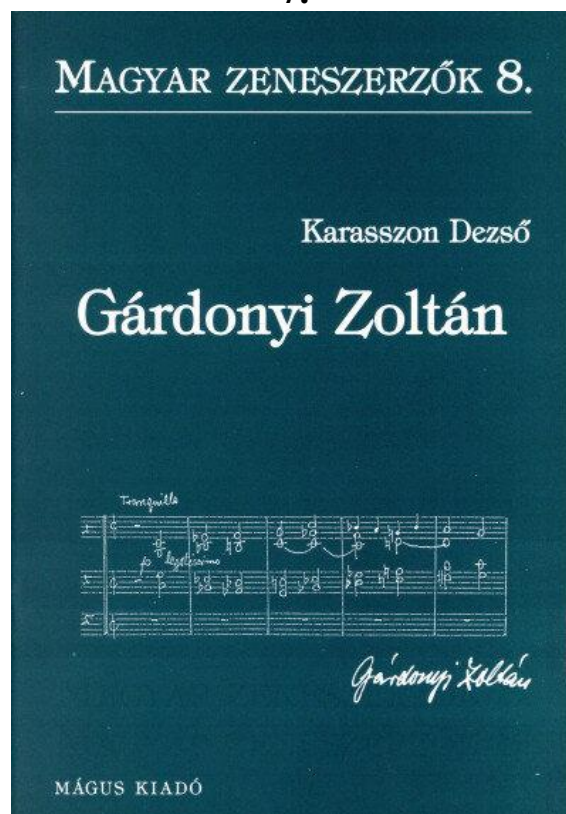
Laus Viventi Deo Énekkar (Nagykőrös), vezényel: Hargita Péter

Gárdonyi Zoltán: Mondjatok dicséretet (3:56)

Debreceni Nagytemplomi Kórus előadása egy istentiszteleten, debreceni képekkel.
Vezényel: Vass Sándor karnagy

Gárdonyi Zoltán: Óh Te üdvadó (2:37)

Részlet a Baptista Központi Énekkar hangversenyéből a váci baptista imaházban 2005.
karácsonyán.
Vezényel: Oláh Gábor.

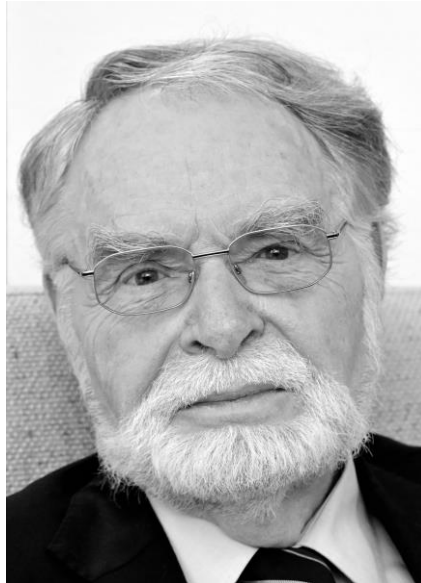

Megjelenés dátuma: 1999

Gárdonyi Zoltán (1906–1986) a 20. század magyar zeneszerzésének jellegzetes, senki mással össze nem téveszthető egyénisége. Kodály Zoltánnál, majd Paul Hindemithnél folytatott tanulmányai után a harmincas években Sopronban, a negyvenes évek elejétől pedig Budapesten, a Zeneakadémia professzoraként fejtette ki szerteágazó tevékenységét. Korszakos jelentőségű Bach- és Liszt-kutatásait a nemzetközi zenetudomány mind a mai napig számon tartja. Tanítványai az ezredvég magyar zenei életében úgyszólván minden fórumon jelen vannak. Zeneszerzői életművéről – amelyben a szimfonikus- és versenyművek mellett elsősorban kamarazenei műalkotások, orgonadarabok és vokális egyházzenei kompozíciók, kantáták játsszák a vezérszerepet, – most jelenik meg az első összefoglalás.

(A fenti kötet hátsó borítójának ismertető szövege. A kötet az Editio Musica Budapestnél megvásárolható.)

III. GÁRDONYI ZSOLT 80 ÉVES

Fotó: Rudol Müller

Zeneszerző, orgonaművész (Budapest, 1946. március 21.)

1.

Gárdonyi Zsolt Kodály és Hindemith tanítványának, Dr. Gárdonyi Zoltánnak, a Zeneakadémia egykori professzorának fia. 1968-ig szülővárosában, Budapesten Gergely Ferenc, Sugár Rezső, Ferenczy György, Szervánszky Endre és Farkas Ferenc növendékeként folytatta tanulmányait. Huszonnégy évesen főhivatású orgonista és karigazgató lett az észak-németországi Wildeshausenben, majd 1975 és 2011 között a würzburgi Zeneművészeti Főiskola professzora volt. Neve időközben zeneszerzőként, világszerte koncertező orgonaművészként és zeneelméleti munkássága által egyaránt ismertté vált. Sokrétű tevékenységét hanglez- és rádiófelvételek, könyvek, tanulmányok, valamint az Európában és Amerikában tartott mesterkurzusai, illetve előadásai dokumentálják.

Gárdonyi Zsoltot 1979-ben Bajor Állami díjjal, 2000-ben a Debreceni Református Hittudományi Egyetem díszdoktori címével, majd 2011-ben a Magyar Köztársaság Elnökének Érdemérmével tüntették ki, 2016-ban Magyar Örökség Díjban részesült. 2022-ben zeneszerzői, orgonaművészi és zenepedagógiai pályafutása, valamint a protestáns egyházzenei művészetben évtizedek óta betöltött meghatározó szerepe elismeréseként Magyarország köztársasági elnöke a Magyar Érdemrend lovagkeresztje polgári tagozata kitüntetését adományozta Gárdonyi Zsolt részére.

2.
SZABÓ BALÁZS
GÁRDONYI ZSOLT KÖSZÖNTÉSE

Gárdonyi Zsolt zenéjének németországi recepcióját, valamint az orgonaművészzeneszerző négy évtizedes tanári működését – rövid ideig a detmoldi, majd harmincöt éven át a würzburgi Zeneművészeti Főiskolán – csak néhány magyar vendéghallgatójának volt lehetősége közelebbről megismerni. A professzor az 1990-es évek elejétől rendszeressé váló magyarországi kurzusai ugyanakkor számos lehetőséget adtak a fiatal magyar muzikusoknak a vele való inspiráló személyes találkozásra, a foglalkozások során a hazai zeneelméletoktatás által kevésbé érintett problémák tárgyalására és módszeres feldolgozására.

A teljes tanulmány itt olvasható:

[Gárdonyi Zsolt köszöntése¹⁵](#)

3.
SZABÓ BALÁZS
Ó ÉS ÚJ: GÁRDONYI ZSOLT MŰVÉSZETE¹⁶

A Kodály-tanítvány zeneszerző és zenetörténész Gárdonyi Zoltán, valamint fia, a zeneszerző és orgonaművész Gárdonyi Zsolt munkássága meghatározó a magyar egyházzene modern kori történetében: kompozícióikkal, zenetudományi és zeneelméleti kutatásaikkal, valamint pedagógiai tevékenységükkel döntő mértékben járultak hozzá e sajátos művészetnek a kommunizmus évtizedei alatti túléléséhez, majd a rendszerváltozás utáni újjáéledéséhez. Jelen tanulmány Gárdonyi Zsolt életútjának rövid összefoglalását és életművének vázlatos bemutatását tűzte ki célul.

A teljes tanulmány itt olvasható:

[Ó és új: Gárdonyi Zsolt művészete](#)

---

¹⁵ Parlando 2021/6.

¹⁶ Valóság 67. évf. 2. sz. (2024. febr.)

4.

GÁRDONYI ZSOLT

LÁBJEGYZET ELEMZŐ SZÁNDÉKKAL

Gondolatmenetem sajátos címe a hangszeres főtárgy-kollégáimmal az elmúlt évtizedekben folytatott beszélgetéseim egyik mellékterméke. Ezek során ugyanis gyakran megtapasztaltam, hogy jónéhányan még főiskolai körökben is egyfajta büszke tájékozatlansággal állnak a saját kezűleg eljátszott nónakkordok, undecimakkordok és tredecimakkordok előtt. Ezeket a fogalmakat sokan csak hallomásból ismerik, sajnos tartalmi elképzelések nélkül, így emiatt például Liszt, Debussy vagy Ravel műveiben mindazok a harmóniak, amelyek túlmennek a négyeshangzatokon, bevallottan örök rejtélyek maradnak számukra. A kollégai párbeszédemben néha még ezt a megdöbbentő kérdést is megkaptam: „...De mindezt nekem miért kellene egyáltalán tudnom?”.

Zenetörténeti elődeinknek a kottairás létrejöttéig valóban könnyebb dolguk volt: ők az utánzás, a hallás utáni játék és az improvizáció révén még a fogalmak terhe nélkül járhatták be a zenei fejlődés természetes ösvényeit. Ennek a paradicsomi állapotnak azonban vége szakadt: az évezredek hangszeres, illetve énekelt élményei elvezettek a kottairáshoz és az egyre komplexebbé váló zenei tapasztalatok szavakba foglalásához. Ez utóbbi kategória később megkapta a „zeneelmélet” címkét, de azok, akik még továbbra is a perszonálúnió szerves létformájában improvizáltak, komponáltak és muzsikáltak, kompetensen meg tudták írni koruk zeneelméleti traktátumait is. Időközben ez a négy tevékenységforma tragikus módon elvált egymástól: most már létezik „az elmélet” és létezik „a gyakorlat”, és a teljesség hiányát sokhelyütt már nem is érzékelik problémaként.

Az improvizáció már csak a jazz és az orgonazene lelőhelyein a megmértetés tárgya, ahol kedvezőtlen esetben egy csupán vegetatív billentyű-markolászás következményei azonnal hallhatóvá válnának (vagy válnak). Ezzel ellentétben egy repertoárművekből álló, hagyományos koncerten talán fel sem tűnne, ha például valaki úgy játszana el egy impresszionista művet, hogy közben esetleg halvány fogalma sem volna a tredecimakkordokról vagy a mixtúrákról. Ez olyan lenne, mintha én például egy japán ismerősömtől kizárólag fonetikus alapon megtanulnék egy japán költeményt japánul, majd ezt a szépen, szorgalmasan begyakorolt verset előadnám egy japán közönségnek, esetleg hatalmas sikert aratva . . .

Klasszikus körökben ritka az olyan muzsikos, aki minden külső ok nélkül, „csupán” a kreatív kíváncsisága folytán egyszer már *szándékosan* is (tehát nem csak véletlenül és észrevétlenül, egy-egy betanult repertoárdarab eljátszásakor)

leütött például egy nónakkordot a zongorán, sőt „horribile dictu” esetleg még ennek a fordításait és a tág felrakásait is kipróbálta volna a billentyűkön.

Az eljátszott zenét megérteni is akaró, elemző igényű (tehát professzionális) kottaolvasáshoz, a gyakorlat és az elmélet egységéhez már a tizenévesek hangszertanítása is hozzájárulhatna, ha ezt a tanárok megfelelő képzése és az órarendi stuktúrák lehetővé tennék. A hármashangzatokat a figurációikkal együtt, valamint a hat klasszikus alterált akkordot már akkor is *játszva* meg lehetne tanítani és meg lehetne tanulni, amikor a növendékek Bachot vagy Mozartot gyakorolva ezekkel amúgy is percenként tucatnyiszor találkoznak a legkülönbébb hangnemekben és felrakásokban.

Bartók Béla születésének 145. és Liszt Ferenc elhunytának 140. évfordulója, valamint néhány egyéb idejü jubileum alkalmából most felidézek egy idevágó, megrázó történetet az egyik magyarországi mesterkurzusomról. Egy frissdiplomás kurzus-résztevő elmesélte, hogy néhány éve Debussy hegedű-zongora-sonátájával foglalkozva megkérdezte a zongoratanárnőjétől, hogy itt a második tétel elején milyen akkordok állnak:

The image shows a musical score for the piece "Fantasque et léger" by Debussy. It consists of two staves: Violon (Violin) and Piano. The key signature is one sharp (F#), and the time signature is 2/4. The tempo is marked as quarter note = 75. The Violon part begins with a forte (f) dynamic and features a melodic line with a sixteenth-note triplet. The Piano part also begins with a forte (f) dynamic and features a complex chordal texture with many accidentals. The score is in D major and 2/4 time.

A főiskolai tanárnő hosszan eltűnődött és csupán azt mondta: „ezek érdekes akkordok”. (Nota bene: köszönjük ezt a kimerítő tájékoztatást annak a pompás nónakkordnak a nevében is, amely megnyitja César Franck hegedű-zongora-sonátáját.)

Ez a történet egybevág azzal a szomorú tapasztalatommal, hogy a kurzusaim résztvevői egy-egy alterált négyeshangzat felismerésével még Kodály országában is hosszú percekig küszködtek, nem is beszélve a komplexebb akkordtípusokhoz való reménytelen viszonyukról. Az ilyen helyzetekből kiinduló, mindig kölcsönösen őszinte beszélgetéseinkben aztán hamarosan

kiderült, hogy a koncertdarabjaikat amúgy virtuózan lejátszani tudó muzsikusok összhangzattani ismeretei rendszerszintűen a kétszáz évesnél régebbi zenék buborékjára szorítkoztak. Lassanként megértettem, hogy a repertoárzenénkben már legalább százötven esztendeje körülöttünk zengő ötös-, hatos- és heteshangzatok még a diplomás muzsikusok számára is nagyon messze, egy közismert népmesei fordulattal szólva „még az üveghegyeken is túl” vannak.

Költői kérdés: vajon mennyi felezési időre lesz még szükség ahhoz, hogy egyszer talán majd a kétszáz évesnél fiatalabb harmóniai jelenségek is bekerüljenek az összhangzattani anyagtervekbe és ezáltal az előadóművészek világképébe?

Második kottapéldaként Bartók Béla kilenc évtizede komponált hegedűversenyének néhány undecimakkordját (11) idézem fel. Az idevágó „klasszikus” szakirodalomban ezeknek a hatoshangzatoknak az alkalmazásáról alig lehet valamit megtudni, hiszen sajnos létezik egy olyasféle vélekedés is, amely szerint ezek a harmóniak csak a jazz világában lennének relevánsak.

Bartók, 2. hegedűverseny, 1. tétel 233. ütemétől   *Bartók, 2. hegedűverseny, 1. tétel 239. ütemétől*

Líd 11 = ennek hangjai az analóg líd skálához tartoznak.   Moll 11 = ennek hangjai az analóg moll skálához tartoznak.

Bartók, 2. hegedűverseny, 1. tétel 241. ütemétől   *Egybevetés céljából itt egy további 11-típus:*

Líd 11 = ennek hangjai az analóg líd skálához tartoznak.   Akusztikus 11 = ennek hangjai az akusztikus skálához tartoznak.

A fenti ütemek háromféle undecimakkordot tartalmaznak: a nagyterces és nagyszeptimes líd típust, a kisterces és kisszeptimes moll típust, valamint egy akusztikus struktúrájú undecimakkordot, amelyben a nagyterchez kisszeptim társul. Az undecimakkord-típusok nevei a mindenkori azonos alaphangú skálák hangköz-struktúráiból következnek.

A tredecimakkordokról majd később esik szó – köszönöm a nyájas olvasó türelmét.

Würzburg, 2026. február 16.

5-12.

A GÁRDONYI ZSOLT ALKOTÁSAINAK ÁTTEKINTÉSE HONLAPOKON

https://gardonyi.de/werkauswahl_zg_ma.html

https://gardonyi.de/werkauswahl_zsg_ma.html

https://gardonyi.de/publikationen_zg_ma.html

https://gardonyi.de/publikationen_zsg_ma.html

KÉT KÖNYV MAGYAR FORDÍTÁSA

Budapest 2012 / 2017 – Rózsavölgyi és Társa
Fordította: Terry Boglárka

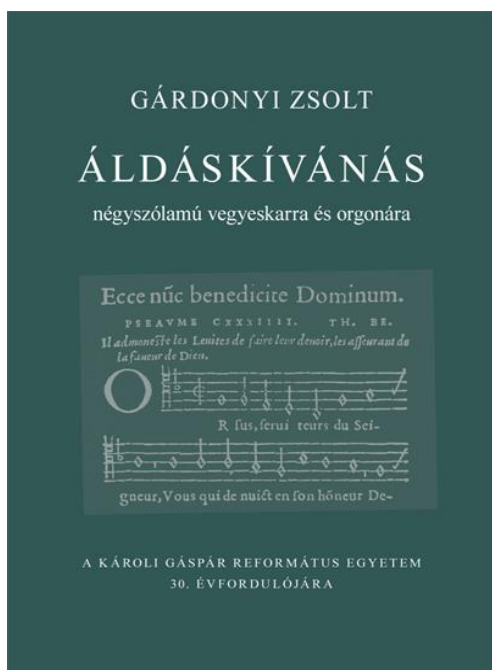
Gárdonyi Zsolt és Hubert Nordhoff könyve az elmúlt négy évszázad különböző stílusokon átívelő harmóniavilágának tanulmányozásához nyújt megközelítési módokat. Az egyes fejezetek olyan témákat tárgyalnak, melyek a zeneelmélet-tanítás számára még részben feltáratlanok, vagy nem ebben a formában kerülnek terítékre az oktatásban. A kottapéldákkal gazdagon illusztrált, számos gyakorlati feladatot tartalmazó kötetben különösen nagy teret kap két terület: a dúr-moll tonalitás történetének első, Bach korálharmonizálásaihoz vezető fázisa, valamint a 19-20. század harmóniavilága, amelynek elemzése a magyar Liszt-kutatás kulcsfontosságú eredményeit továbbfejlesztve új perspektívákat kap.

Budapest 2022 – Editio Musica Budapest
Fordította: Terray Boglárka

Ez a könyv részletes útmutatást ad mind az elemző munka számára, mind pedig az ezen alapuló stílusgyakorlatok elsajátításához, illetve a barokk improvizáció tanításához. A kötet sok kottapéldával és számos ábrával, szemléletesen mutatja be a bachi fúgaszerkesztés jellegzetességeit, így a közép- és felsőfokú zenei tanulmányok anyagába is kiválóan beilleszthető.

KÉT BUDAPESTEN MEGJELENT KÓRUSMŰ

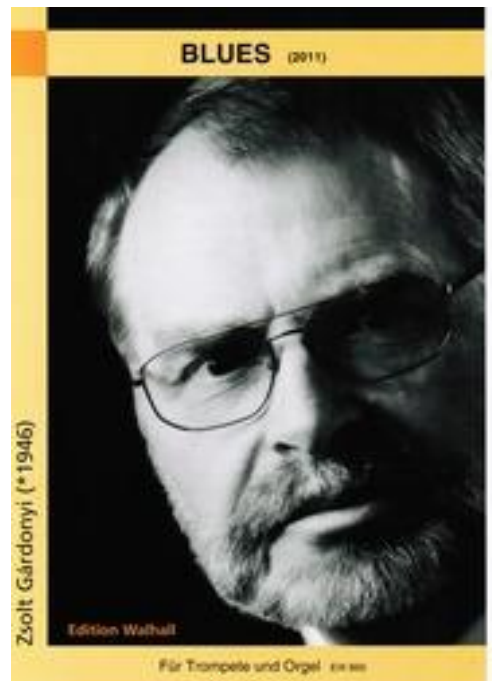
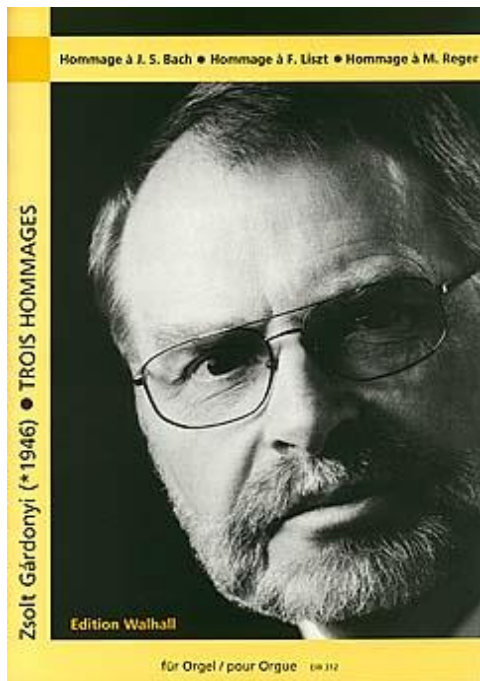

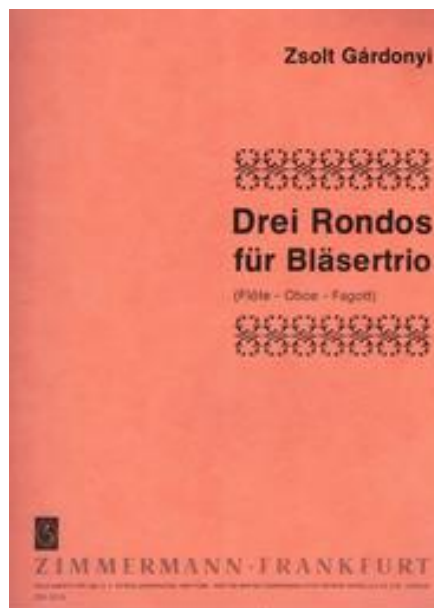
Budapest 2022, Kálvin Kiadó

Budapest 2019, Kálvin Kiadó

NÉMETORSZÁGI KIADVÁNYOK CÍMLAPJA

GÁRDONYI ZSOLT ALKOTÁSAI YOUTUBE FELVÉTELEKEN

Gárdonyi Zsolt: Fantázia négy harsonára és orgonára

https://www.youtube.com/watch?v=z4RJZ2Fs_mE (18:39)

Nádasi Dorottya Klára diplomahangversenyének részlete.

Debreceni Református Nagytemplom, 2006. április 19.

Gárdonyi Zsolt: Introdukció és korál három trombitára, üstdobra és orgonára

<https://www.youtube.com/watch?v=wMmaxAbNuI4> (4:08)

Trombita: Jámbor Krisztián, Manuela Fuchs, Karen Ogden;

üstdob: Christian Pfeifer; orgona: David Schollmeyer

Egy szilveszteri koncertfelvétel a Bremerhaveni Nagytemplomból, 2018. december 31.

Gárdonyi Zsolt: Mozart Changes

<https://www.youtube.com/watch?v=onhFkNTLNC4> (4:23)

A zeneszerző az uppsalai dóm Åkerman-orgonáján játszik (2000. március 2.).

Ez az orgonadarab 1995-ben az Oklahoma Mozart Fesztiválra (USA) íródott és Mozart utolsó zongoraszonátájából (D-dúr, KV 576) a zárótétel két motívumát idézi fel. A „changes” mint zenei szakkifejezés akkordváltást jelent, és a könnyed hangulatú mű azáltal valósítja meg a mozarti harmóniaváltások egyik szembeötlő jellegzetességét, hogy végig a klasszikus zene leggyakoribb kadencia-típusát, a jazz világában mindmáig szintén nélkülözhetetlen VI-II-V-I-akkordsort alkalmazza.

Gárdonyi Zsolt: Lift High the Cross

<https://www.youtube.com/watch?v=S1asPlnohPw> (5:15)

Rudolf Müller a Cathedral of Our Lady of the Angels orgonáján, Los Angeles, Kalifornia.
Felvétel a 2019. június 19-i hangversenyéről (Amerikai bemutató).

Gárdonyi Zsolt: Orgonakorál „Csendes éj”

<https://www.youtube.com/watch?v=e-C4xk4fT9A> (1:53)

A zeneszerző a würzburgi Mariannahill kolostortemplom Steinmeyer-orgonáján játszik.

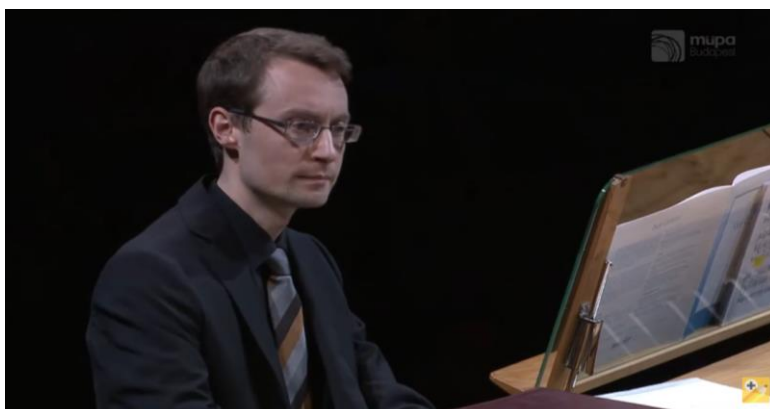
Gárdonyi Zsolt: 134. genfi zsoltár orgonára

(Az „Öt orgonakorál genfi zsoltárdallamokra” c. ciklusból)

<https://www.youtube.com/watch?v=HLQen6fL5uA> (1:48)

A zeneszerző a würzburgi Mariannahill kolostortemplom Steinmeyer-orgonáján játszik.

Gárdonyi Zsolt: Meditation „Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort” orgonára
<https://www.youtube.com/watch?v=3xpOISHkWNg> (5:48)

Előadja: Gárdonyi Dániel, a zeneszerző fia (Budapest, Müpa – 2016. május 22.).

Gárdonyi Zsolt: Hommage à F. Liszt orgonára

<https://www.youtube.com/watch?v=TWB-ZkP0I6A> (4:01)

A zeneszerző előadásában (Budapest, Müpa – 2016. május 22.).

**Gárdonyi Zsolt: EGATOP (Hommage à Erroll Garner & Art Tatum
& Oscar Peterson)**

<https://www.youtube.com/watch?v=pL4v5AtvvI8> (3:22)

A zeneszerző előadásában (Budapest, Müpa – 2016. május 22.).

Gárdonyi Zsolt: Swing hegedűre és orgonára

<https://www.youtube.com/watch?v=1wzWW0fjawM> (3:18)

Hegedű: Roswitha Pax – orgona: Rudolf Müller.

Ősbemutató 2023. április 30-án a würzburgi Mariannahill kolostortemplomban

HÁROM BESZÉLGETÉS GÁRDONYI ZSOLTTAL

London 2016

https://gardonyi.de/ch_org_artikel.pdf

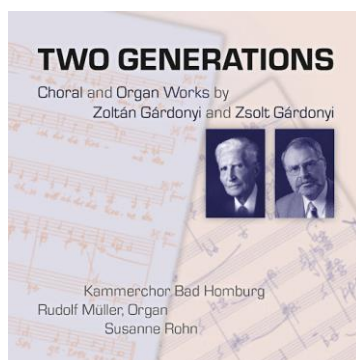
Budapest 2021

https://www.parlando.hu/2021/2021-5/Szabo_Balazs-Gardonyi_Preludio-con-fuga.pdf

Budapest 2023

<https://reformatus.hu/nemzetkozi-kapcsolatok/hirek/a-zenet-nem-kitalaljuk-inkabb-megtalaljuk/>

CD-FELVÉTEL A KÉT GÁRDONYI KÓRUS- ÉS ORGONAMŰVEIBŐL

[Teljes lejátszási lista megtekintése és meghallgatása](#)

JUBILEUMI HANGVERSENY
GÁRDONYI ZOLTÁN SZÜLETÉSÉNEK 120. ÉVFORDULÓJA
ÉS ELHUNYTÁNAK 40. ÉVFORDULÓJA, VALAMINT
GÁRDONYI ZSOLT 80. SZÜLETÉSNAPI ALKALMÁBÓL
Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar – Liszt-terem
2026. március 24., kedd 19.00 óra

A két Gárdonyi műveit az egyetem tanárai és hallgatói adják elő:

Gárdonyi Zoltán: Praeludium „Erős vár a mi Istenünk”
Gárdonyi Zsolt: Toccata „Erős vár a mi Istenünk”
(Jakab Hedvig - orgona)

Gárdonyi Zoltán: Fantázia az „Az én időm, mint a szép nyár” kezdetű magyar egyházi énekekre (Zs. Szabó Mária - hegedű, Jakab Hedvig - orgona)

Gárdonyi Zoltán: Jászói legenda (Jakab Hedvig - orgona)

Gárdonyi Zsolt: Variációk az „Emlékezzél, Úr Isten, híveidről” kezdetű magyar egyházi énekekre (Scholz Anna - gordonka, Jakab Hedvig - orgona)

Gárdonyi Zsolt: Duplum (Nagy Csaba - oboa, Jakab Hedvig - orgona)

Gárdonyi Zsolt: Három négykezes orgonamű
Der Mond ist aufgegangen – Be Thou My Vision – Encore
(Birincsik Gergely és Jakab Hedvig - orgona)

Gárdonyi Zsolt: Blues (Horváth Bence - trombita, Jakab Hedvig - orgona)

Gárdonyi Zsolt: Introdukció és korál (Horváth Bence, Szabó Bálint, Herczeg Márton - trombita, Szabó István - üstdob, Jakab Hedvig – orgona)

13-14.

Gárdonyi Zoltán 1906. április 25-én született Budapesten. Édesanyja, Weigl Mária a budapesti Zeneakadémián az egykori Liszt-tanítvány, Thomán István osztályában Bartók Béla évfolyamtársaként szerzett zongoratanári diplomát. Gárdonyi Zoltán zeneszerzés-tanulmányait 1923-tól 1927-ig Budapesten a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán Kodály Zoltán, majd 1927-től 1930-ig Berlinben Paul Hindemith tanítványaként végezte. A berlini egyetemen ezzel egyidejűleg folytatott zenetudományi tanulmányait az 1931-ben ott megszerzett doktorátusával zárta le. Ezt követően tíz évig a Soproni Evangélikus Tanítóképző Intézet és a Soproni Zeneegyesület karnagyaként működött, zenekari hangversenyeinek szólistái között volt Fischer Annie is. Gárdonyi Zoltán 1941 és 1967 között a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola zeneelmélet-professzoraként fejtett ki szerteágazó tevékenységet, ő volt a Zeneakadémia 1948-ban feloszlott protestáns egyházzenei tanszakának utolsó vezetője. Művei felölelik a szimfonikus- és kamarazene, zongora- és orgonakompozíciók, a vokális zene és a pedagógiai célzatú darabok legkülönbözőbb műfajait; zenetudományi munkásságának a Bach- és Liszt-kutatás köszönhetően jelentős új felismeréseket. Gárdonyi Zoltán 1972 óta családjával együtt Németországban élt és 1986. június 27-én hunyt el Herfordban. Zeneszerzői és tudományos életművét 2016-ban posztumusz Magyar Örökség Díjjal ismerték el.

Fia, Gárdonyi Zsolt J. S. Bach születési évfordulóján, 1946. március 21-én született Budapesten. 1968-ig szülővárosában Gergely Ferenc, Sugár Rezső, Ferenczy György, Szervánszky Endre és Farkas Ferenc növendékeként folytatta tanulmányait. Huszonnégy évesen főhivatású orgonista és karigazgató lett az észak-németországi Wildeshausenben, majd 1975 és 2011 között a würzburgi Zeneművészeti Főiskola tanszékvezető professzora volt. Neve időközben zeneszerzőként, világszerte koncertező orgonaművészként és zeneelméleti munkássága által egyaránt ismertté vált. Sokrétű tevékenységét hanglez- és rádiófelvételek, könyvek, tanulmányok, valamint az Európában és Amerikában tartott mesterkurzusai, illetve előadásai dokumentálják. Gárdonyi Zsoltot 1979-ben Bajor Állami Díjjal, 2000-ben a Debreceni Református Hittudományi Egyetem díszdoktori címével, majd 2011-ben a Magyar Köztársaság Elnökének Érdemérmével tüntették ki, 2016-ban Magyar Örökség Díjban részesült. 2022-ben zeneszerzői, orgonaművészi és zenepedagógiai pályafutása, valamint a protestáns egyházzenei művészetben évtizedek óta betöltött meghatározó szerepe elismeréseként Magyarország köztársasági elnöke a Magyar Érdemrend lovagkeresztje polgári tagozata kitüntetését adományozta Gárdonyi Zsolt részére.

www.gardonyi.de